

H.J.C.C.J. Wilschut/gepubliceerd in Nader Bekeken, december 2007

Herhaling van zetten

Over de Balans en het rapport DKE

Het rapport van D(eputaten) K(erkelijke) E(enheid is gepubliceerd. U kunt het vinden op de site van de GKv. Een rapport om naar uit te kijken! Toen in 2006 de Balans van de vrijgemaakt gereformeerde DKE en de Nederlands gereformeerde C(ommissie) voor C(ontact) en S(amenspreking) verscheen, heeft ons blad daaraan brede aandacht gegeven. Te voorbarig, was de mening van de voorzitter van DKE, ds. H. Hoksbergen. Wacht eerst maar eens het rapport van DKE af. Dat maakt extra nieuwsgierig naar de inhoud van het nu verschenen rapport. Wat voegt de lijst aan het schilderij toe?

Teleurstelling

Even een vooropmerking: wanneer we het hebben over het rapport DKE inzake de Balans, wordt het rapport van de *meerderheid* van de deputaten bedoeld. Een minderheid - de predikanten K. Folkersma en G. Zomer - stemt niet in met de visie van de meerderheid en zal de synode en kerken dienen met een eigen minderheidsrapport.

Laat mij wat de rapportage van de meerderheid betreft direct heel open zijn: ik vind het rapport als aanvulling op de Balans ronduit teleurstellend. Zeker, sommige vragen worden ingevuld. Bijvoorbeeld waarom afgeweken is van de opdracht van de GS Amersfoort 2005 om bij de gesprekken over de binding aan de belijdenis de zaak van 'de vrouw in het ambt' te betrekken. DKE hebben deze twee onderwerpen min of meer gesplitst. Enige verheldering is er dus wel.

Maar op het aangelegen punt, waarover in dit blad naar aanleiding van de Balans geschreven is, ontbreekt wezenlijk nieuwe informatie. We horen dat in de afgelopen periode onderlinge overeenstemming en herkenning gebleken zijn. Hoe die overeenstemming en herkenning tot stand kwamen, blijft onduidelijk. Wat dat betreft geeft de rapportage van CCS meer inzicht over het afgelegde traject (geciteerd in *Nader Bekeken* van april 2007). Ook de 'opmerkingen bij de balans' (rapport, p. 27) zijn over de binding aan de belijdenis tamelijk kort. Het gaat om een tussenbalans. Er is overeenstemming over de binding aan de belijdenis. Over de manier waarop die binding kerkelijk gaat functioneren, is nog verder gesprek mogelijk. En dan zal moeten blijken of er kerkscheidende zaken zijn. Alles goed en wel - maar het is allemaal al in de Balans zélf te vinden. Hier maakt het rapport je niet echt wijzer.

Datzelfde geldt van bijlage II ('Landelijke gesprekken tussen GKv en NGK', rapport, p. 61v). Wat gezegd wordt over de bereikte overeenstemming en over de resterende verschillen, voegt materieel niet echt iets toe aan wat in de Balans al te lezen staat. Het heeft iets van een herhaling van zetten.

Daarom wordt het verwijt van de voorzitter van DKE over 'voorbarigheid' eens te meer onbegrijpelijk. Het schilderij van de Balans staat in een smalle lijst. Die doet weinig anders dan het schilderij dunnetjes na te schilderen. Gezien het verwijt van 'voorbarigheid' had meer van het rapport verwacht mogen worden. Nu stelt het in dezen ernstig teleur.

Vermoeiend

Deze herhaling van zetten maakt het commentaar geven op het rapport DKE tot een vermoeiende bezigheid. Trouwens, het rapport lezen is al rijkelijk vermoeiend. En dan bedoel ik het rapport als geheel, dus niet alleen de rapportage over de Balans en de verhouding met de NGK. Het rapport telt in totaal (inclusief de bijlagen) 77 pagina's. Trek daar de voorgestelde besluitteksten eens vanaf. Dan blijft er nog een fiks rapport over. Jawel, er is ook heel wat te melden. Maar kan dat nu niet wat zakelijker en beknopter? Welke kerkenraad begint er nog aan om rapporten van deze omvang te lezen? Ook als kerken en kerkelijke vergaderingen moeten we beseffen dat we leven in 2007. De manier van communiceren is anders geworden dan in het verleden. Waarom niet vier of vijf deelrapporten van maximaal vijf tot zes A4'tjes? Dan is het voor een doorsnee kerkenraadslid nog eens te behappen.

En de kerkenraden moeten er toch kennis van nemen en zich een oordeel vormen. Uiteraard, deputaten rapporteren aan de generale synode als opdrachtgeefster. Maar niet voor niets worden hun rapporten ter kennis gebracht aan de kerken. Die mogen er hun commentaar op geven. Daaraan wil ook ons blad als kerkelijk opinieblad een bijdrage leveren. Het is niet best wanneer dat recht ontzegd zou worden aan kerkenraden en kerkelijke opiniebladen. Alsof alleen de synode zich hierover mag uitspreken. Zo bisschoppelijk gaan we in de Gereformeerde Kerken niet met elkaar om.

Nu het rapport van de meerderheid inhoudelijk nauwelijks iets toevoegt aan de Balans, dreigt ook een reactie erop tot een herhaling van zetten te worden. In een viertal artikelen (*Nader Bekeken* van december 2006, januari, februari en april 2007) is op de Balans ingegaan. Het heeft weinig zin om dat allemaal van a tot z te herhalen. Ik beperk me tot de hoofdzaken. Met verwijzing naar de bredere onderbouwing in de eerdere nummers van ons blad. De tekst van deze artikelen is ook terug te vinden op de site www.hjccjwilschut.nl.

Kernbezwaar

Er zijn diverse bezwaren tegen de Balans en bijbehorende rapportage in te brengen. Tegelijk is er een kernbezwaar aan te wijzen. De Balans spreekt uit dat er wat betreft de binding aan de belijdenis als zodanig, tussen CCS en DKE overeenstemming is. We staan als NGK en GKv op dezelfde grondslag: Schrift en belijdenis. We gaan met elkaar voor een loyale binding aan de belijdenis. Wel is er nog verschil van mening over de manier waarop je aan die binding gestalte geeft. Maar de binding aan de belijdenis zelf is niet langer een blokkade voor gesprekken die zijn gericht op kerkelijke eenheid.

Voor die verstrekkende conclusie is in Balans en rapportage eigenlijk maar één grond te destilleren. Namelijk dat CCS niet langer van mening blijkt te zijn dat er binnen de GKv te strak aan de belijdenis gebonden zou worden. Het verwijt van confessionalisme is dus van tafel. Veel van de vrees blijkt weggenomen. Trouwens ook van de vrees aan vrijgemaakt-gereformeerde zijde, dat er binnen de NGK sprake zou zijn van een te losse binding. Helemaal weg is die vrees kennelijk nog niet. Maar wel blijkt er zoveel eenheid in geloof en belijden te zijn, dat de verschillende kerken niet blijvend gescheiden mogen zijn. Er is *vertrouwen* gegroeid.

Toch is dit wel een erg smalle basis voor een dergelijk vertrouwen en een zo verreikende conclusie. Sterker nog, hier is sprake van een regelrechte trendbreuk. Tot de GS Amersfoort 2005 toe sloten de kerken zich aan bij de lijn die op de generale synoden in Berkel 1996 en Leusden 1999 werd uitgezet. Mooi dat er voortgang is in de gesprekken met de NGK, zei Amersfoort 2005. Maar de vraag blijft hoe binnen de NGK de binding aan de belijdenis

fungeert. Dit tegen de achtergrond van de uitspraken van Berkel en Leusden: zoals die binding nu in het Akkoord voor kerkelijk samenleven van de Nederlands Gereformeerde Kerken (AKS) geregeld is, is er onvoldoende garantie voor een loyale binding aan de belijdenis. Oftewel, het AKS raakt niet alleen de *manier* van binden aan de confessie. Maar raakt die *binding zelf*.

Op dat punt wordt in Balans en rapportage een andere koers ingeslagen. Natuurlijk, er zit verschil tussen GKv en NGK als het gaat over de wijze van binding. Ook over het AKS moeten we het nog eens hebben. En misschien blijkt wel dat er tenslotte toch kerkscheidende verschillen zijn. Alhoewel, de rapportage is opvallend positief over de preambule van het AKS: er wordt toch maar van ambtsdragers instemming met de belijdenis gevraagd (rapport, p. 65). Terwijl Berkel en Leusden zeiden: het probleem bij de NGK zit niet alleen bij de kerken die het AKS niet voor hun rekening nemen, het probleem zit al bij het AKS als zodanig: onvoldoende garantie voor een goede binding aan de belijdenis! Voor dit onderdeel verwijs ik verder naar *Nader Bekeken* van februari 2007.

Maar wat is er nu feitelijk bij de NGK veranderd? In het AKS is geen letter gewijzigd. Om afwijkende meningen zullen ambtsdragers niet gauw geschorst worden. Als er maar gebouwd wordt op het ene fundament Christus (zie hierover *Nader Bekeken* van januari 2007). En in de praktijk wordt ruimte gelaten voor feitelijke afwijking van de confessie (zie *Nader Bekeken* van december 2006). Het enige wat er veranderd is, is dat de NGK de GKv niet langer van confessionalisme beschuldigen. Al doen zij het anders, zoals de GKv het doen, kan het ook. Zijn we het nu plotseling eens over de binding aan de belijdenis? Of is onze taxatie veranderd? In de Balans staan woordelijk hetzelfde gebleven passages over opvattingen binnen de NGK, waarvan Berkel zei: hier is te veel ruimte in de binding aan de belijdenis. Terwijl de Balans zegt: we moeten er nog eens over praten, en kijken of het kerkscheidend zal blijken (zie hierbij *Nader Bekeken* van december 2006).

M.i. zal hier het protest vanuit de kerken moeten inzetten. Zolang er geen overeenstemming is over de *manier* waarop je je aan de belijdenis hebt te binden en welke speelruimte daarbij is toegestaan, is de conclusie te snel dat je het over de *binding zelf* wel eens bent. Tot die tijd is de conclusie dat je als kerken één bent in geloof en belijden, eveneens te vlot. Dat kan de conclusie zijn aan het einde van de rit. Niet wanneer er eerst nog gesprekken gevoerd moeten worden waarvan gezegd moet worden dat ze mogelijk kerkscheidend zijn. Hoewel je dat natuurlijk eigenlijk niet meer verwacht. Want hoe kan wat je tot nog te bespreken verschillen hebt verklaard, nog werkelijk de geconstateerde eenheid opblazen?

Protest

Al eerder is in dit blad uitgesproken dat op dit punt bezwaar van de kerkenraden tegen de Balans en het beleid van DKE op z'n plaats is (*Nader Bekeken* van februari 2007). Bezwaar tegen een stilzwijgende koerswijziging ten opzichte van de koers van Berkel/Leusden, zoals die tot de GS Amersfoort gevolgd is. DKE tonen niet aan dat de manier van binden aan de belijdenis en die binding zelf van elkaar kunnen worden losgemaakt. Dat had in ieder geval met goede gronden beargumenteerd moeten worden.

Nu het rapport verschenen is, is het de tijd om een dergelijk protest in te dienen. Jammer dat op het moment dat ik deze Kroniek schrijf, het minderheidsrapport nog niet verschenen is. Zodoende kan het in de oordeelsvorming hier nog niet betrokken worden. Laten de kerkenraden er in ieder geval attent op zijn.

Gezien de aard van het bezwaar zal de synode zelf zich rechtstreeks over deze protesten moeten uitspreken. Het gaat om bezwaren van principiële aard tegen de manier waarop de door de GS Amersfoort 2005 gegeven opdrachten zijn uitgevoerd. Daarover kunnen deputaten moeilijk adviseren. Het zou hen tot rechters in eigen zaak maken. Het adres voor het bezwaar is de meerdere vergadering zélf, die als opdrachtgeefster moet beoordelen.

Moet de zaak nu echt zo zwaar aangezet worden? Bezwaar, protest zelfs? Al eerder constateerde ik hoe stil het in de kerken bleef na het verschijnen van de Balans (*Nader Bekeken* van februari 2007). Het gaat toch ook nog maar om een *tussenbalans*? DKE zeggen het zelf: we zijn nog niet uitgepraat over de binding aan Schrift en belijdenis (rapport, p. 27).

Toch, in de (tussen)balans is een beslissende wissel omgegaan. Ondanks verschil van mening over de manier van binden, aanvaarden we de NGK als een kerk die staat voor de gereformeerde belijdenis. Terwijl er (behalve de verdwenen beschuldiging van confessionalisme) feitelijk - en op papier en in de praktijk - binnen de NGK niets wezenlijk veranderd is. Ook het feit dat binnen de NGK door meer kerken de belijdenis ondertekend wordt, verandert deze conclusie niet echt. Het AKS en de preambule bleven ongewijzigd. Voor daadwerkelijke afwijking van de Dordtse Leerregels is nog steeds ruimte (drs. H. de Jong, dr. A. van der Dussen). Zaken waarvan we altijd zeiden: dit raakt de binding aan de belijdenis zelf.

Maken de kerken met DKE deze wissel mee, dan zitten we wel degelijk met een probleem. Want dan moeten we de NGK als gereformeerde belijdende kerk aanvaarden. DKE stellen de GS voor om 'met dankbaarheid' in te stemmen met de Balans (p. 33). Wat moet je hiermee, wanneer je in plaats van dankbaar te zijn juist diep bezorgd bent en het confessioneel vertrouwen in de NGK niet deelt? In de jaren zestig was tussen GKv en wat later de NGK zouden worden, de manier van binden aan de belijdenis en daarmee de band aan de belijdenis zelf in geding. Een vraagstuk dat het fundament van de kerk raakt. Wat hebben wij op dit punt aan elkaar? Staan wij vandaag nog voluit voor de positiekeus van toen? Zo ja, hoe is dan de move van Balans en rapportage te verklaren? Hier mag van de GS Zwolle-Zuid 2008 een ondubbelzinnig geluid verwacht worden. Met het oog op de eenheid en de vrede in eigen kerkhuis. Om geen probleem *met elkaar* te krijgen.

Vrouw in het ambt

Rapport DKE over gesprekken met CCS over hermeneutiek/vrouw in het ambt

Het is in het rapport DKE een apart onderdeel: de gesprekken over hermeneutiek (= welke leesregels hanteer je bij de Schrift?) en de vrouw in het ambt. De gesprekken daarover met CCS - de cie samenspreking van de NGK - zijn nog niet afgerond. Maar DKE willen de kerken in de voorgestelde besluittekst hoopvolle taal laten uitspreken: al hebben de gesprekken 'nog geen definitief resultaat opgeleverd, wel kan worden geconstateerd dat de gesprekken vertrouwen hebben ingeboezemd en dat er op een aantal punten verheldering is gekomen t.a.v. het Schriftverstaan in het VOP-rapport' (rapport, p. 34, grond 2).

VOP-rapport

Het VOP-rapport (VOP = Vrouwelijke Ouderlingen en Predikanten) is het rapport over vrouwelijke ouderlingen en predikanten, op basis waarvan binnen de NGK ruimte is gegeven voor 'de vrouw in het ambt'. De gesprekken tussen DKE en CCS hebben zich op het onderliggende schriftverstaan van dit rapport geconcentreerd. Hoe lees je de bijbelteksten in het Nieuwe Testament, waarin het vrouwen verboden wordt om gezag te oefenen over de man?

Zoals in het vorige onderdeel van deze Kroniek al vermeld: DKE hebben dit item losgekoppeld van de kwestie inzake de binding aan de belijdenis. De uitspraken van de L(andelijke) V(ergadering) van de NGK over vrouwelijke ambtsdragers roepen wel vragen op over de binding aan de Schrift, maar niet over die aan de belijdenis, stellen DKE (rapport, p. 23). Dat is nog maar de vraag. De manier waarop je met de Schrift omgaat, heeft een directe lijn naar wat de belijdenis zegt over het gezag van de Schrift. Terwijl de hermeneutische aanpak van het VOP-rapport zelfs vragen oproept inzake de leer over God. De GS Amersfoort 2005 gaf 'de vrouw in het ambt' dan ook mee als casus in het gesprek over de binding aan Schrift en belijdenis. En DKE erkennen dat in dat kader 'de vrouw in het ambt' nog ter sprake moet komen (rapport, p. 23). Waarom dan toch deze loskoppeling?

Bovendien heeft de insteek bij het VOP-rapport iets wat bij voorbaat het gesprek frustreert. Wat de CCS betreft is het niet mogelijk om achter het VOP-rapport en de daarop gegronde besluitvorming terug te gaan. Vanuit de CCS is dat begrijpelijk. Alleen betekent dat wel dat je als DKE en GKv voor voldongen feiten staat waarover je nog eens vriendelijk kunt doorpraten. In hoeverre is er bij CCS en NGK openheid om op het VOP-rapport en de daarop gebaseerde besluitvorming terug te komen? Helemaal nu de eerste vrouwelijke predikant inmiddels in het ambt is bevestigd. Moet de inschikkelijkheid niet op voorhand van één kant komen?

Het idee van DKE om bij het gesprek over het schriftverstaan in het VOP-rapport de CGK te betrekken, werd door de CCS niet overgenomen. CCS meldde 'dat zij met de CGK al een gespreksronde hadden gehad over deze materie en dat dit gesprek was beëindigd. Ze achtten het niet opportuun om de CGK-deputaten er nog weer bij te betrekken' (rapport, p. 28). Inderdaad, NGK en CGK zijn over dit onderwerp uitgepraat. Zelfs zozeer dat voor de CGK het vrouwenstandpunt van de NGK de doorslag gaf om de landelijke besprekingen te stoppen. En het was uitgerekend de omgang met de Schrift - de hermeneutiek dus! - die voor deze beslissing de doorslag gaf.

Alleen al daaraan merk je hoe prematuur het is dat de Balans opening ziet voor gesprekken gericht op kerkelijke eenheid. Dan kun je wel zeggen: ja, maar dat zeggen wij op grond van onze gesprekken over de binding aan de belijdenis! Maar laat de kwestie van de vrouw in het ambt zich daarvan loskoppelen? Vormen principe en praktijk binnen de NGK op dit punt niet een struikelblok op zichzelf? Het gaat toch niet om een kwestie van ondergeschikt belang? Dit raakt toch heel onze omgang met de Schrift?

Hermeneutiek

In de gesprekken over de omgang met de Schrift kwamen eensgezind de volgende uitgangspunten ter sprake (rapport, p. 28v):

1. dat de Schriften Woord Gods zijn
2. dat wij geheel en al aangewezen zijn op de leiding van Gods Geest

3. dat de Schriften zichzelf uitleggen
4. dat de Schriften een hart hebben en een omtrek
5. dat de boodschap van de Schrift tijdbetrokken is
6. dat de Schriften een heilshistorische interpretatie vragen
7. dat wij te rekenen hebben met de verschillende literaire genres in de Schriften.

Deze eensgezindheid betekent overigens niet dat er van de kant van DKE geen zeer kritische vragen zijn gesteld. Dat is namelijk wél gebeurd. Niettemin luidt de opgewekte evaluatie: er was een broederlijke sfeer en er was veel herkenning en begrip over en weer.

Alleen - is er in de gesprekken niet een wezenlijk element buiten beeld gebleven? Namelijk dat het VOP-rapport als het gaat over vrouwelijke ambtsdragers, twee verschillende denklijnen constateert? Het roept verbazing op dat aan dit element - althans volgens de rapportage - geen woord gewijd is. Terwijl dit een uiterst cruciaal gegeven is. Twee verschillende denklijnen in de Schrift. Hoe verhoudt zich dat met het gezag van de Schrift? Jawel, het gezag van de Schrift wordt overeenkomstig art. 5 tot 7 NGB wederzijds erkend (rapport, p. 29). Maar nu even concreet: spreekt de gezaghebbende Schrift zichzelf dan in bepaalde opzichten tegen? Hoe verhoudt zich dat met de ene goddelijke Spreker in de Schrift? Spreekt Góð Zichzelf dan soms tegen?

Zeker, de gesprekken zijn nog niet afgerond. Maar in de rapportage blijkt niet dat deze basisvragen goed zijn doorgesproken. Dan is het opnieuw wat vroeg om over 'vertrouwen' te spreken. Hoe kun je vertrouwen hebben wanneer deze basisvragen nog open vragen zijn?

DKE stellen voor om het gesprek met de NGK over de hermeneutische vragen rond vrouw en ambt voort te zetten. Hopelijk voegt de GS daaraan toe de opdracht om die gesprekken nadrukkelijk te voeren in het kader van de binding aan de belijdenis. En dan met name op het punt van het gezag van de Schrift en de eenheid en eenvoudigheid van God. Waarbij wordt uitgediept hoe het spreken over twee verschillende denklijnen in de Schrift wordt getoetst aan art. 1 en 5-7 NGB. Toch niet zo gek van Amersfoort 2005 om de 'vrouw in het ambt' als testcase in te voeren als het gaat om de binding aan de belijdenis...

Ten slotte

Als we terugkijken op de rapportage DKE over de verhouding met de NGK, blijken hier belangrijke zaken in geding. Hoe gaan we om met de Schrift? Hoe kijken wij aan tegen de binding aan de belijdenis? Dat raakt de fundamenten van het kerk-zijn. Hier is dan ook uiterste zorgvuldigheid geboden. Vandaar de brede aandacht voor Balans en meerderheidsrapport. Een open gesprek is broodnodig.

Er klinken in het meerderheidsrapport van DKE feestelijke woorden: dankbaarheid, vertrouwen. Dat feest wordt hier min of meer verstoord. Omdat de meerderheid niet kan overtuigen dat we al aan dit feest toe zijn. Dan wordt de voorgestelde koers juist iets van grote zorg. Je ontkomt er niet aan om dat hardop te zeggen.

Een meer gematigde toon bij de meerderheid van DKE was gewenst geweest. De toespraak van ds. Hoksbergen op de LV van de NGK (rapport, p. 66) was wel heel erg positief. De kerken moeten zich over de ontwikkelingen rond de Balans nog uitspreken. Binnen de kring van deputaten zelf is verschil van mening. Dan had de toon wel wat gematigder gemogen. Hetzelfde geldt van de brief van DKE om te danken voor en te bidden om kerkelijke eenheid.

Zie wat ds. C. van Dijk daarover schreef in het vorige nummer van ons blad. De koers van de meerderheid hoeft niet noodzakelijk de koers van de kerken te zijn. Wat ons blad betreft: perse niet! En wie zit erop te wachten dat het streven naar kerkelijke eenheid met anderen intern tot verdeeldheid gaat leiden?